



# Jelena Čižovová

*Držitelka prestižního ocenění Ruský Booker*

Představit první české vydání svého úspěšného románu *Čas žen* přijela do České republiky ruská literátka Jelena Čižovová. Setkání s touto mimořádnou ženou bylo nezapomenutelným zážitkem. Usmívala se, hovořila upřímně a krásnou ruštinou, které jsem rozuměla, ačkoliv jsem tento slovanský jazyk nepoužívala už několik let. A o čem jsme si spolu povídaly? Čtěte dál.

**Vaší první zastávkou u nás bylo Brno, kde jste se setkala s veřejností na půdě Masarykovy univerzity. Jak na vás kontakt s českými čtenáři zapůsobil?**

Těžko říct, tato setkání musí působit na obě strany, takže by bylo asi zajímavé zeptat se na to samé publika. Podle mě bylo velmi vnímavé, zdálo se mi, že poslouchalo s velkým zájmem, a zazněly zajímavé otázky. Můj dojem byl velmi dobrý.

**Nebylo to vaše první setkání s českým publikem...**

Na loňském setkání na pražské univerzitě to bylo jiné, hovořila jsem o situaci v ruské literatuře za posledních dvacet let, takže zájem posluchačů směřoval k tomuto tématu. Letos jsem přijela prezentovat svou knihu *Čas žen*.

**Máte pocit, že jsou Češi vůči ruské literatuře, ruským autorům a jazyku otevření? Můžeme mluvit o dobrém vztahu?**

Podle mě se kultura nikdy nedělila na ruskou, českou, polskou, anglickou, slovenskou atd. Zvykla jsem si žít v prostoru světové kultury.

Myslím, že její role je tu od toho, abychom do ní nepřeháněli politické a sociální procesy, to jsou pomíjivé věci. Umění zůstane navždy. Nikdy nedokážeme dopředu říct, která kniha se stane pro člověka nejdůležitější. Například pro mě jsou významnými velké romány Thomase Manna. A já tyto knihy nechápu jako německou kulturu, pro mě je to velká kultura 20. století. Pokud lidé mají rádi kulturu, je pro ně důležitá, není třeba vytvářet v ní geografické hranice.

**O minulém století hovoříte jako o období žen. Odtud vzešel i název románu. Ženy jsou tedy na rozdíl od mužů nositelkami paměti a nesou na svých bedrech veškeré břímě?**

Ženy minulého století v Sovětském svazu zůstávaly bez mužů, z nichž většina zahynula ve válce. Jejich protějšky samozřejmě umíraly také, bylo to těžké represivní období. V Sovětském svazu se zformoval takový typ ženy, která se naučila o všem rozhodovat sama. Zvykla si, že je hlavou rodiny, plní ženskou i mužskou roli. Pro nás Rusky je těžké cítit se slabou ženou. Proto jsem román nazvala *takto*, nemá feministický, ale historický význam.

**Myslíte si, že se poslední dobou role ženy a muže mění?**

Nevím, jak všeobecně, ale v Rusku ne. Většina žen je naprosto samostatná a soběstačná, což je vidět i v ruské literatuře. Je zde hodně úspěšných ruských spisovatelek. Pokud to budeme brát v průměru, ženy v Rusku jsou ochotny vzít na sebe odpovědnost

za děti i za muže. Tak se vyvinula situace a myslím, že to není moc dobré.

**V románu vystupuje postava holčičky, která nemluví, objevuje se zde i podobenství o mlčícím chlapci. Je to tak, že období, v němž nemluvíme, si nepamatujeme nebo jej popíráme? Když mlčíme, nemáme paměť?**

V ruském jazyce existuje slovo zamlčet. Naše babičky, naši dědečkové a otcové nám často zamlčovali věci, které se odehrávaly. Mlčeli opravdu hodně let. Báli se říct nahlas pravdu svým dětem. A z nich se zformovala generace, která si na nic nepamatuje. V málokterých rodinách mluvili rodiče se svými dětmi upřímně. Myslím, že pro zachování paměti jsou důležité upřímné rozhovory, které umožňují předat dětem vzpomínky.

**Vám je předala maminka s babičkou...**

Ano, prababička s maminkou, otec se bál mluvit. Když jsem byla malá, hovořily o všem mezi sebou a vůbec netušily, že všechno poslouchám a pamatuji si to. Když pak pochopily, že je vnímám a rozumím jim, přestaly mluvit. Ale ve svých šesti letech jsem si toho už pamatovala hodně, i sama sebe od dvou let... To byl takový první, ale velmi důležitý impuls. Později, když mi bylo patnáct nebo sedmáct, jsem četla různé knihy, třeba samizdat nebo historické publikace. Vždy jsem v nich dokázala svou vnitřní „kamerou“ rozlišit pravdu a lež. Od dětství jsem to chápala, přestože mi to nikdy nikdo neovysvětlil. Dokázala jsem vybrat ty správné a pravdivé knihy.

**Vystudovala jste ekonomiku, finančnictví, pak jste nějaký čas vyučovala anglický jazyk. Najednou došlo ke zlomu a začala jste psát.**

Ve dvaceti jsem psala básně, ale jen pro sebe. Psávala jsem je po práci, snad každou noc. Pak se stala taková věc. Asi v roce 1996 jsem byla na lodi, která plula z Istanbulu na Krym. Lod začala hořet a hořela šest hodin. Seděla jsem sama ve své kajutě a mluvila s Bohem – to byl druhý případ v mém životě, kdy jsem cítila přítomnost Boha. Řekla jsem, že jsem připravena psát, ale nestihla jsem to, a pokud teď přežiju, potřebuju deset let. Bylo mi tehdy kolem čtyřiceti a prosila jsem ho o čas alespoň do padesáti. Slíbila jsem, že do té doby všechno napíšu. Když jsem po požáru dosáhla břehu, tak jsem všeho nechala a začala psát. Po více než deseti letech jsem dostala Ruského Bookera, ale už jsem se nemohla zastavit.

**Jaký má pro vás toto ocenění význam?**

Pro mě to znamená svět, který se mi otevřel. Předtím jsem napsala několik románů, které také dostávaly velké ceny. Před oceněním jsem nevydala žádný titul knižně, všechny vycházely jen v literárních časopisech. Jsou to složité, těžké romány, nikdo se do knižního vydání nehnu. Po Bookerovi se situace změnila a mé knihy začalo publikovat jedno z největších nakladatelství v Rusku. A postupně vycházely i v zahraničí. Nestala jsem se ani lepší, ani horší, ale prestižní literární cena upozorní

na spisovatele čtenáře. Potom už jen záleží na tom, jak kvalitní je jeho dílo.

**Po jakých knihách sáhnete ráda vy? Který autor je pro vás inspirací?**

Mými oblíbenými autory 20. století jsou Andrej Platonov, Hermann Hesse a Thomas Mann, kteří zformovali můj vztah nejen k jazyku, ale i můj způsob myšlení. Mám velice ráda Orhana Pamuka a Světlanu Alexijevičovou, její téma sovětského člověka je velmi důležité. Za sedmdesát let sovětské moci se během tří pokolení zformoval zvláštní, tragický typ člověka. Já taková nejsem díky své rodině, ale dobře rozumím lidem, o kterých Světlana Alexijevičová píše, protože je často potkávám. A pokud bych měla doporučit českým čtenářům důležité ruské knihy, pak by to byly právě ty její.

“ Myslím, že pro zachování paměti jsou důležité upřímné rozhovory, které umožňují předat dětem vzpomínky.

**Údajně píšete šest hodin denně. Pořád tento zvyk udržujete? Je to pro vás otázka vůle, nebo vnitřní potřeba?**

Není to vůle, ale potřeba, je to můj metabolismus. Když se mě lidé ptají, jestli dobře usínám a netrpím nespavostí, sama se divím, že tak dobře spím. Když si lehnu a zavřu oči, začínám se usmívat. V té chvíli vím, že když oči znovu otevřu, budu zase pracovat, psát. Je to způsob mého života. Samozřejmě, ráda dělám i jiné věci, užívám si třeba cestování. Teď jsem v mezidobí mezi již dokončeným a novým románem, ale minulý rok jsem si v Praze každé ráno sedla a psala.

**To zní krásně.**

Ano, jsem absolutně šťastný člověk.

Markéta Havelková

## Jelena Čižovová

(\*1957, Leningrad) je významná současná ruská spisovatelka a ředitelka petrohradského PEN klubu. Vystudovala ekonomiku a finančnictví a získala titul kandidát ekonomických věd. Psala nejprve básně, próza přišla až později. Za román Čas žen, který vypráví o životě prostých žen v absurdní a surové době, získala nejprestižnější ruské literární ocenění Ruský Booker. Je vdaná a má dvě děti.

